

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Leto IV - Cena 15 lir - 10 jugolir - 2.50 din

TRST sredo 1. septembra 1948

EX MAJORJU BAYLISSU

je poslala Zveza partizanov Tržaškega ozemlja protestno pismo zaradi sojenja našim delavcem, ki so branili v svojih tovarnah osnovne človečanske pravice. (Pismo bomo zaradi pomanjkanja prostora objavili v prihodnji številki)

Spedizione in abbon. postale
Postnata placata in gotovini

Štev. 987

KONFERENCA KOMUNISTIČNE PARTIJE TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Odločna borba zoper frakcionaše, oportuniste in izdajalce

Konferenca odobrava politično linijo CK KP STO in proglašča delovanje Vidalijeve frakcije za ilegalno

Resolucija

Konferenca KP Tržaškega ozemlja, ki se je vršila dne 29.VIII.1948, je po političnem poročilu in diskusiji sprejela sledeče

sklepe:

- 1) Konferenca v celoti ODOBRAVA politično linijo CK po objavi resolucije IU nekih komunističnih partij v zvezi s stanjem v KPJ.
- 2) a) NAJODLOČNEJE OBSOJA frakcijsko delovanje Vidalije in njegove skupine, ki ima za cilj — izkoristiti resolucijo Informbiroja — pripeljati našo partijo in celotno demokratično gibanje na pozicije najhujšega oportunizma in likvidacije njegovega revolucionarnega bivanja, da tako ustvari pogoje za odkrit prehod na revizionistične pozicije v pogledu Trsta in njegove priključitve k Italiji.
- b) OBSOJA obredovalno gonjo napram novi demokratični Jugoslaviji in ljudski oblasti v coni B, ki jo vrši frakcijska skupina Vidalije, na isti liniji kampanje mednarodnega imperializma in CLN domače reakcije.
- 3) PROGLASA tako imenovani kongres Vidalijevih frakcijscev za ilegalen kakor tudi vse njihovo bodoče delovanje.
- 4) a) UGOVAVLJA, da je resolucija Informbiroja glavni vzrok in povod razbitja enotnosti partije in celotnega demokratičnega gibanja na Tržaškem ozemlju, ker je omogočila frakcijskem oportunizmu vseh barv, nacionalizem do odkritih razrednih sovraštvo razbijanje tržaškega revolucionarnega pokreta izključno v interesu imperializma in domače reakcije;
- b) c) trditve resolucije Informbiroja ne odgovarjajo resničnemu stanju v KPJ kar celotnemu stanju v Jugoslaviji, ki odločno koraka v socializem.
- 5) NALAGA partijskemu članstvu, da študira vse material o vprašanju ideološkega spora med KPJ in Boljševsko partijo Sovjetske zveze; posebno material v kongresa KPJ, da tako spoznava bistvo spora in poglobi svoje ideološko znanje.
- 6) IZRASA prepričanje, da se bo ta ideološki spor rešil v korist resnice in mednarodnega komunističnega gibanja.
- 7) POZIIVA vse članstvo, da se v tem težkem trenutku še bolj strne okoli svojega Centralnega komiteta, da povede odločno borbo proti frakcijskemu oportunizmu vseh vrst ter izdajalcem revolucionarnega gibanja na Tržaškem ozemlju in da na liniji, ki jo je določil ustanovni kongres KPTO v avgustu lanskega leta, nadaljuje borbo za demokratične pravice tržaškega ljudstva, sledeč tako revolucionarnim tradicijam naše junake partije.
- 8) POZIIVA vse demokratične množice Tržaškega ozemlja, da razkinkajo Vidalije in vse razbitje enotnosti našega demokratičnega gibanja in da pod preizkušeno vodstvom komunistične partije nadaljuje brezkompromisno borbo proti imperializmu in za zmago resnične demokracije na Tržaškem ozemlju.

Smrt fašizmu — svoboda narodov!

Risoluzione

La Conferenza del P.C. del Territorio di Trieste che ha avuto luogo il 29-VIII-1948, ha accettato, previa relazione politica e relativa discussione, le seguenti

Decisioni:

- 1) La conferenza APPROVA integralmente la linea politica del C. C. dopo la pubblicazione della risoluzione dell'U.I. di alcuni Partiti comunisti in merito alla situazione nel P.C.J.
- 2) a) CONDANNA nella maniera più aspra l'attività frazionista di Vidalie e del suo gruppo che si propone lo scopo — sfruttando la risoluzione dell'U.I. — di condurre il nostro Partito e tutto il movimento democratico sulle posizioni del peggiore degli opportunismi e della liquidazione della sua essenza rivoluzionaria, per poter creare così le condizioni per un passaggio aperto su posizioni revisioniste nei confronti di Trieste e della sua annessione all'Italia;
- b) CONDANNA la campagna denigratoria contro la Jugoslavia democratica ed il Potere Popolare nella zona B che viene condotta dal gruppo frazionista di Vidalie sulla stessa linea della campagna dell'imperialismo internazionale e del CLN della reazione locale.
- 3) PROCLAMA il cosiddetto Congresso dei frazionisti di Vidalie come illegale e come tale definisce tutta la loro attività futura.
- 4) a) CONSTATA che la risoluzione dell'U.I. è stata la causa ed il movimento principale della rottura dell'unità del Partito e di tutto il movimento democratico del Territorio di Trieste perché ha dato la possibilità ai frazionisti, agli opportunisti di tutti i colori, ai nazionalisti ed ai dichiarati nemici di classe, di rompere il movimento rivoluzionario triestino nell'interesse esclusivo dell'imperialismo e della reazione locale;
- b) che le affermazioni della risoluzione dell'U.I. non rispondono alla reale situazione nel P.C.J. e nemmeno alla situazione nel suo complesso nella Jugoslavia, la quale marcia decisamente verso il socialismo;
- 5) INVITA i membri del Partito a studiare tutto il materiale che si riferisce alla questione del dissidio ideologico fra il P.C.J. ed il movimento democratico dell'Unione Sovietica ed in special modo il materiale del V. Congresso del P.C.J. onde conoscere l'essenza del dissidio ed approfondire le loro nozioni ideologiche;
- 6) ESPRIME la convinzione che questo dissidio ideologico verrà risolto nell'interesse della verità e del movimento comunista internazionale;
- 7) INVITA tutti i membri di stringersi in questo difficile momento ancor maggiormente intorno al loro Comitato Centrale, di condurre una lotta decisa contro i frazionisti, gli opportunisti di tutti i colori, i traditori del movimento rivoluzionario nel Territorio di Trieste e di continuare la lotta sulla linea stabilita dal Congresso costitutivo del P.C. del Territorio di Trieste nell'agosto dell'anno scorso, per i diritti democratici del popolo triestino, seguendo così le tradizioni rivoluzionarie del nostro eroico Partito;
- 8) INVITA tutte le masse democratiche del Territorio di Trieste di smascherare Vidalie e tutti i disgregatori dell'unità del nostro movimento democratico e continuare sotto la provata guida del Partito Comunista la lotta alleanza da compromessi contro l'imperialismo per la vittoria della vera democrazia nel Territorio di Trieste.

Morte al fascismo!

Libertà ai popoli!

tega in v okviru Informacijskega urada organizirala svoje skupine tako imenovani prijatelje ljudstva ki so predstavljali dejansko poizkus ustanovitve nove partije, ali pa vsaj preko teh skupin vplivati na politično linijo naše partije v duhu linije KPI do tržaškega vprašanja. Organizacija teh skupin je stalno pogrevala nacionalistične tendence italijanskih partijev, s pomočjo katerih je skušala prevladovati v naši partiji. V ta namen se je izdajal tudi časopis, ki je jasno zastopal takšno linijo. Le zdrav revolucionarni instinkt tržaškega proletariata je preprečil, da že takrat ni tako delovanje imelo hujših posledic za enotnost naše partije in njene revolucionarne linije. Lahko bi našel nešteto primerov, kako je zagovarjal vse mogoče elemente, ki smo jih izključili iz partije v skladu s frakcijskega in oportunističnega delovanja, kako je zahteval, da se isti ponovno sprejme v partijo, tako da smo resnekatere od teh iz obzira do KPI ponovno sprejeli v partijo. Ko se je bližal 15. september (rok, ko

(Nadaljevanje na 2. strani)

ANDREJ A. ŽDANOV

MOSKVA, 31. — Radio Moskva je danes objavil poročilo CK VKP(b) in ministrskega sveta ZSSR, da je danes ob 15.55 po dolgi in mučni bolezni umrl Andrej Aleksandrovič Zdanov. Zdanov je imel čin generalnega polkovnika, ki ga je prejel za odlično organizacijo obrambe Leningrada. Bil je član politbiroja, sekretar CK VKP(b) in poslanec Vrhovnega sovjeta.

V uradnem poročilu VKP(b), ki ga je objavil moskovski radio, se poudarja, da predstavlja smrt Zdanova, zvestega sinu partije Lenina in Stalina, čigar vse življenje je bilo posvečeno izgradnji komunizma, eno izmed največjih izgub za partijo in za vse sovjetsko ljudstvo. Poročilo nadalje pravi, da je partija izgubila velikega marksističnega, uglednega propagandista Leninskih in Stalinovih zamisli in enega izmed največjih tvorcev partije in sovjetske države. Kot vojni tovariš in zvesti učence Stalina si je tovariš Zdanov pridobil ljubezen partije in vseh delavcev naše domovine in vseh neumorno delavstvo za blaginjo sovjetske domovine in z neomajno zvestobo partiji Lenina in Stalina. Življenje tovariša Andreja Aleksandroviča Zdanova, ki je dal svojo energijo za izgradnjo komunizma, bo služila za vzgled delavcem naše velike sovjetske domovine.

Radio Moskva je še sporočil, da se bodo pričele žalne svečanosti 1. septembra ob 18. in se bodo zaključile na Rdečem trgu 2. septembra ob 17.

Sestanek štirih poveljnikov Berlina
BERLIN, 31. (AFP) — Danes so se prvič po 20. marcu t. l. sestali štirje poveljniki Berlina v spremstvu svojih namestnikov in gosposodarskih strokovnjakov. Sestanek je trajal samo 20 minut in ga smatrmo zgolj kot ponovni stik med poveljniki zaradi ugotovitve nadaljnega postopka glede sleditih skupnih poveljnikov.

Preosnova vlade FLRJ
BEOGRAD, 31. — Danes je bil objavljen odlok Prezidijske ljudske skupščine FLRJ o prenosu zvezne vlade. Edvard Kardelj je bil imenovan za podpredsednika zvezne vlade in za zunanjega ministra; Aleksander Ranković za podpredsednika zvezne vlade in notranjega ministra; Blagoje Nešković za podpredsednika vlade in predsednika zvezne kontrolne komisije. Stanolje Simić je postal minister brez listnice, Svetozar Vukmanović ministar za darstvo, Rodoljub Colaninović minister za znanost in umetnost, inž. Mijalko Tuc-ović minister poljedelstva, Bane Andrejević postal minister in predsednik komiteja za električno gospodarstvo pri zvezni vladi, Pavle Gregorić pa minister in predsednik komiteja za higieno pri zvezni vladi.

Schuman izvoljen za predsednika francoske vlade
PARIZ, 1. sept. — Francoski parlament je danes z 322 glasovi proti 183 (vseh članov je 507) izvolil za predsednika nove vlade, ki pa jo mora le sestaviti.

V nedeljo 29. avgusta se je vršila partijska konferenca KP STO, ki se je udeležilo 350 delegatov, in sicer 200 iz anglo-ameriškega, 150 pa iz jugoslovanskega področja Tržaškega ozemlja.

Po uvodnem pozdravu tovariša Mauleja je bilo izvoljeno predsedstvo, v katero so prišli tovariši Ukmari Anton, Buli Ivo, Gentilini Norma, Laurenti Eugenio, Stibel in Tomšič Franc. Nato je, burno pozdravljen od delegatov, prevzel besedo tov. Branko Babič, sekretar KP STO in podal politično poročilo, ki ga nize prinašamo v celoti.

Delegati so poročilo tov. Babiča večkrat prekinjali z aplavdi. Sledila je temeljita in plodna diskusija, v katero so posegli tovariši Maule Bruno, ki je govoril o organizacijskih vprašanjih KP STO, Galimberti Boris Mrak, ki je med drugim podrobno analiziral vprašanje ljudske fronte pri nas in stališče frakcijskega dela Vidalije in njegovih. Zaradi pomanjkanja prostora bomo obširni izveštaj v diskusije objavili v prihodnjih številkah našega lista.

Končno je bilo soglasno sprejeta sklepna resolucija, ki jo objavljamo posebej. Konferenca je končala pozno zvečer.

Poročilo tovariša Babiča

Težko si je zamisliti v zgodovini tržaškega delavskega gibanja težje situacije, kakor je v tem trenutku nastala po objavi resolucije Informbiroja. Ta situacija je tem težja, v kolikor se tržaško delavsko in celotno demokratično gibanje nahaja v situaciji, ko je potrebna največja enotnost in borbenost nasproti silam mednarodnega imperializma in domače reakcije v službi tega imperializma, ki izvaja v nadešnih dneh najhujši pritisk na delavsko gibanje v njegovi zgodovini. Praktična posledica objave resolucije Informbiroja pri nas je razbitje enotnosti partije in celotnega demokratičnega gibanja. Oportunisti in likvidatorji vsakega poslednega revolucionarnega gibanja do odkritih antipartijskih elementov so prišli z vso ostrino na dan in pod plaščem internacionalizma in zvestobe do Sovjetske zveze in Boljševiške partije sprožili svoje uničevalno delo na škodo delavskega gibanja v Trstu. Mednarodni imperializem in domača reakcija ta spretno izkoriščata, da zadajata brez odpora s strani delavstva vsled takšne situacije najhujše udarce, ki se jih do večraj kljub vsej ostrini borbe ni upala izvajati. V veliki nevarnosti je torej revolucionarno gibanje tržaškega proletariata kot celotno demokratično gibanje, v nevarnosti je, da bosta mednarodna in domača reakcija z lahkoto izkoristili nastalo situacijo in za daljšo dobo ne bo sposobno več voditi konkretne in odločne borbe v obrambo interesov delavstva in vsega demokratičnega ljudstva Trsta.

Marsikdo si je postavil vprašanje, čemu je vse to bilo potrebno, kdo je kriv, da je do tega prišlo in kdo nosi polno odgovornost? Mnogi si bodo na to vprašanje odgovorili: Če ne bi bilo resolucije Informbiroja in obtožb proti KPJ, vsega tega tudi pri nas ne bi bilo. Res je, v tem je velik del resnice in zato v veliki meri nosi zgodovinsko odgovornost za tako težko stanje pri nas ta resolucija, vendar pa ni vsa resnica v tem. O sami resoluciji Informbiroja in obtožbah, ki jih je naperila napram KPJ, bomo pozneje govorili. V prvi vrsti je potrebno, da v kratkih potezah analiziramo razvoj dogodkov pri nas po objavi resolucije Informbiroja.

Za dosledno revolucionarno borbo

Za vse nas je resolucija Informbiroja prišla nepričakovano samo s to razliko, da je za neke ljudi ta resolucija predstavljala dokument, s pomočjo katerega so, na žalost, pokrenili odločilno akcijo za ureditve, če dolgo zatejanih teženj, ki so bile jasne v nasprotju z našo dosledno revolucionarno borbo proti imperializmu in njegovim domačim hlapcem kakor tudi s stališčem do tržaškega vprašanja po vojni. Vsem je znano, da se v naši partiji vedno obdržale dve tendenci v teh vprašanjih. Ene tendenca, ki je zastopala linijo dosledne revolucionarne borbe na tradicijah narodnoosvobodilne vojne proti fašizmu in ki je v vprašanju Trsta in Juljske krajine zastopala stališče resitve tega vprašanja in teritorialne pripadnosti teh krajev v duhu jačanja revolucije in utrjevanja pridobitve narodnoosvobodilne vojne, ki je naša svoj konkreten izraz v borbi za priključitev Trsta in Juljske krajine k Jugoslaviji. V Jugoslaviji se je skozi narodnoosvobodilno borbo izvršila tudi socialna revolucija in priključitev teh krajev k Jugoslaviji bi torej je pomenila ohraniti vse pridobitve te revolucije, posebno se ker je v tej revoluciji sodelovalo tudi ljudstvo Juljske krajine in Trsta skupaj z narodni Jugoslavije in si s krvjo in velikimi žrtvami priborilo končno zmago nad fašizmom in reakcijo. Jasno je, da je naše ljudstvo s Komunistično partijo Juljske krajine na čelu in pozneje Komunistične partije Tržaškega ozemlja nadaljevalo borbo za svoje pravice za obrambo pridobitve narodnoosvobodilne vojne na revolucionarni liniji in revolucionarnih tradicijah narodnoosvobodilne borbe proti vsem tistim silam, ki so skušale uničiti in odvzeti našemu ljudstvu pridobitve narodnoosvobodilne borbe. Jasno je, da v tej borbi na takšni revolucionarni liniji ni bilo mesta razrednim oportunizmom, frazerjem, socialdemokratskim elementom do odkritih sovražnikov partije, ki so stalno skušali krhati revolucionarno ostrino naše partije in jo pripeljati na pot oportunizma in mešanskega parlamentarizma. Takšno borbo je mogla voditi samo naša partija, katere kadri so bili skozi ožen narodnoosvobodilno vojno v brezkompromisni borbi do vseh sovražnikov ljudstva, partija prekaljenih kadrov, voditeljev ljudskih množic, od katerih so uživali popolno zaupanje ravno vsled njihove predanosti stvari ljudstva. Zaradi tega razni oportunisti in socialdemokratski elementi niso mogli nikdar si ustvariti ugodna tla v naši partiji za njihovo likvidatorsko delo. Prav gotovo, da je takšna linija naše partije, predstavljala najdoslednejšo revolucionarno linijo v duhu mednarodnega internacionalizma in zato borba za priključitev Trsta in Juljske krajine k Jugoslaviji ni niti v najmanjši meri izražala kakršni koli nacionalizem, naproti najpravišnjejo rešitvi tudi nacionalnega vprašanja v interesu revolucije. Najboljše dokaz za pravilnost te trditve je pomoč, ki jo je ves čas neposredno dajala v tej borbi Sovjetska zveza, ko je tako dosledno branila na mirni konferenci zahtevu Jugoslavije in našega prebivalstva za priključitev Trsta in Juljske krajine k Jugoslaviji. Popolnoma razumljivo je, da smo v tej borbi bili tesno povezani s Komunistično partijo Jugoslavije, katere nam je nudila vso pomoč. Ta pomoč naši partiji je predstavljala revolucionarno pomoč revolucionarni partiji v duhu doslednega internacionalizma. Tudi pozneje, ko sta v interesu miru, Sovjetska zveza in Jugoslavija pristali na ustanovitve Tržaškega ozemlja, je Komunistična partija Tržaškega ozemlja vse čas uživala takšno pomoč od strani jugoslovanske partije. V nobenem primeru ne ta pomoč s strani jugoslovanske partije pomenila, kar skušajo nekateri dokazovati, da je naša partija bila naveden priresek K. Komunistične partije Jugoslavije in da smo tukaj pri nas izvajali linijo Komunistične partije Jugoslavije. To ni mogoče čisto iz enostavnega razloga, ker je Komunistična partija Jugoslavije vladajoča partija, ki ima pred seboj osnovno nalogo graditve socializma, medtem ko je naša partija bila še vedno v odločni borbi proti imperializmu in vladajoči reakcionarni buržoaziji, ki je v coni A in pozneje v Tržaškem ozemlju ponovno prišla na oblast s pomočjo anglo-ameriškega imperializma, ki je s svojimi četami okupiral ta del Juljske krajine. To se pravi, da je v liniji naše jugoslovanske partije obstajala bistvena razlika, zato ni bilo mogoče, da bi naša partija bila enostaven priresek Komunistične partije Jugoslavije, ki naj bi izvajala njeno politično linijo. Še manj pa more obdržati kakršna koli obtožba, da je naša partija predstavljala navadno agencuro Komunistične partije Jugoslavije, ker nikoli in nikdar v komunističnem gibanju ne more obstajati kakršna koli agencura, kot obstajalo agencure

veškim ljudstvom in zahtevamo, da se spoštujejo vse kulturne, politične in socialne pravice, ki nam jih priznavajo mirovne pogodbe. Predvsem zahtevamo pravico do enakopravnosti našega jezika. Izjavljamo, da se bomo borili dosledno in odločno skupaj z naprednim italijanskim ljudstvom Trsta za spoštovanje vseh pravic, ki nam pripadajo.

V imenu italijanskega kulturnega centra se je oglašil k besedi tovariš Oskar Ferlan. Tudi on je omenil borbo Slovencev za svoje pravice in omenil dobo turškega in avstrijskega režima, ki sta Slovence zatirala. Pozabil pa je omeniti tudi fašistično Italijo, ki je prizadejala največ gorja primorskim Slovencev.

V svojem govoru se je spomnil tudi slovenskih intelektualcev, o katerih je dejal, da so bili vedno z ljudstvom, le zadnji čas da so se od njega oddaljili. Če bi tovariš Ferlan bolj poznal zgodovino Slovencev, bi se lahko preprečil, da je slovenska inteligenca ne samo vedno bila z ljudstvom, ampak ga je tudi vodila in mu pomagala v najkritičnejših trenutkih, da je zopet lahko našlo samo sebe. Prav tako je naša inteligenca tudi sedaj z ljudstvom in mu bo pomagala, da se bo otreslo tistih lažiprerokov in demagogov, ki ga hočejo odtrgati od bratov onstran meje in razbiti tudi kulturno enotnost našega naroda.

Po tem govoru so nastopili še povski zbori iz Ricmanj, Boršta, Bujunca, s Kolonovca, iz Sv. Ivana, Sv. Jakoba, Skednja in »Rota«, ki so zapeli vsak po dve pesmi. Ob koncu je govoril še Blažina, ki je priporočil tisto slovo demokratičnih sil, katero sluša v praksi v vsemu svojimi silami razbiti in vnesti razdor med ljudstvo. Bila je želja, da so starejši ljudje zapustili

gostoljubno Dolino, mladina pa je šla na plešče, da se še malo pozabava.

WALLACE obsoja protisovjetsko gonjo

NEW YORK, 1. sept. — V svojem govoru, ki ga je imel po radiu, je Wallace izjavil, da podpirajo odboj za preiskavo protisovjetske dejavnosti predvsem hujšakci na novo vojno in da je mednarodna kapitalizem v resnici velika grožnja, ki jo je treba onemogočiti. Wallace je tudi izjavil, da se republikanci in reakcionarni demokraci poslužujejo načel, ki jih je že proglasil Roosevelt, samo za svojo volilno propagando, toda že samo ob tej prej omenjenega odbora je želitev spomina velikega predsednika. V svojem govoru je Wallace opomnil, da se je Roosevelt odločno boril proti ameriškim militaristom za vzpostavitev tega so delovanja s Sovjetsko zvezo in na ta način je uspel rešiti sto tisoče ameriških vojakov. Odbor za preiskavo protisovjetskega delovanja, ki širi kampanjo proti nekakšnim sovjetskim agentom v ZDA, upoablja politično tehniko Hitlerja, Mussolinija, Goeringa. Toja in Franca ter stremi predvsem za tem, da bi onemogočili vsakršno demokratično aktivnost kot prevarno, nekar bi vzpostavil reakcionarno policijsko državo. Wallace je poudaril, da se za tem od borom skriva mednarodni kapitalizem, ki s vsemi sredstvi želi izterese tovarnarjev topov, »kri veno, da vojna ni nelzogibna«, je nadaljeval Wallace, »in ameriška progresistična stranka se bo borila za ožuvanje sveta pred tako grozno tragedijo. ZDA niso ogrožene od nikogar razen od tistih, ki spletkarijo na račun človeških življenj in ki bi radi spremenili našo svetlobo v »zlato dobo monopolov«.

Zagreb

ki ga organizira potovalni urad **ADRIA - EKSPRES**,
ulica Fabio Severo 5, tel. 29.243 bo v dneh 25, 26,
27. in 28. septembra t. l. Vpisovanje pri vseh po-
tovalnih uradih do 11. septembra.

SLOVENSKA ZASTAVA NA ČASTNEM JAMBORU

(Nadaljevanje)

Ko se je približal čas kosila, so se na znak z zvoncev razporedili vsi v vrste. Vzeti vsak svoj delež in posedi po vseh koncih, kar je prikazalo prav lepo sliko. Po kosilu je sledilo pomivanje posode, pospravljanje in pometanje, narkar je bilo, dokler se ne prične z rednim delom, zopet dano prosto do večerje. Tu se je občutila potreba po harmoniki, ki so jo v Kopru obljubili, a pozabili prinesiti. Med dijaki je namreč dober harmonikar, ki bi prijetno krajšal prosti čas. Dežurni profesor je bil večinoma med dijaki, jim dajal vedno navodila in opisoval kraje, ki smo jih videli s krova. Po večerji smo se že bližali prvemu cilju — «Visevica» pristala v Pulju ob 19.15.

Lepa svetla noč. Ladja je zavila v molo. Moštvo počiva, le koraki dežurnega motijo tišino. V mestu počasi ugašajo luči. Jutro se budi.

Ob 5 se oglasi na ladji dolgo zvonjenje. Čas vstajanja. Brž je vse pokoncu. Pričenjajo z gimnastiko, ki o vodi prof. Lenarčič, narkar sledi umivanje. Po zajtrku, to je beli kavi s prepečenecem, je sledil zbor, kjer se porazdeli delo, določi dežurni in ostalo. Nekaj tovaršev je odšlo s kuharjem na trg kupovat krompir in zelenjavo. Danes vodi dežurstvo prof. Metlička, od dijakov pa Berce Venček. Ob 8 uri je slovesno dvigavanje zastav.

Pri reportu je dežurni prof. razložil v glavnem današnje delo: barvanje rešinega čolna in novo postavljanje kuhinje, skupni ogled amfiteatra in gradu. Strokovna predavanja in ponavljanje tvarine iz sloškega leta 1947-48, ki so določena na vojni po štiri ure dnevno, zaradi obveznih in poučnih izletov v lukah odpadajo.

Sedaj se prične temeljito čiščenje ladje, pospravljanje postelj, barvanje, delo pri kuhinji itd. Tovariši so se obteženi vrtni s trga. Prof. imajo konferenco. Ob 10 je odhod v mesto. Na ladji ostane samo dežurni.

Pulj je veliko in lepo mesto, polno starinskih znamenitosti. Največja je seveda amfiteater, ki je za čuda zelo ohranjen. Mesto, ki je imelo do 50.000 prebivalcev, jih ima danes okoli 16.000, kar je zasluga fašistične propagande in potuše Anglo-amerikanov, ki so slepili domačine, da so se izselili. Marsikdo obžaluje ta korak, h kateremu ga je pripravila lažna propaganda.

Lepo je bilo videti z ladje v zgodnji jutranji uri številne udarnike, ki so počeli korakati na delo. Pulj je močno razdeljen po bombardiranju, toda LO si zelo prizadeva, popraviti vso to škodo.

Po ogledu amfiteatra, kjer je vsa šola s profesorji vred zlezla na najvišji zid in se tam fotografirala, je bil odhod na grad. Tu je bila videti vsa razsežna obala in ob razlagi profesorja je bila pojasnjeno marsikaj, ki bi sicer ušlo gledalčevemu pogledu. Vse do kosila je trajal ogled, popoldne pa je bilo skončano delo na ladji.

Pri reportu je dežurni javil službojočemu profesorju stanje današnjega dne, ki se je glasilo: Zdravstveno stanje prav dobro z izjemo dveh primerov zobobola; vojna do dela odlična; morala odlična; disciplina - nobenih prekrškov.

Zopet je lepa, svetla noč. Moštvo na ladji počiva. Jutri zjutraj odpočevno v Lušnji Mali. Barometer kaže lepo vreme.

Uspehi založb v juliju

Vsa založniška podjetja v Jugoslaviji so izdala v juliju 220 del domačin in tujih pisateljev, katerih naklada znaša 1.675.593 knjig. Iz marksistično - leninističnega slovesja je bilo natisnjenih 26 del s tiražo 307.380 knjig. Največje število izdanih knjig obsega dela Marxa, Engelsa, Lenina in Stalina ter naših voditeljev Tita, Kardelja, Džlase, Kidriča in drugih.

Od znanstvenih del je bilo natisnjenih 24 knjig, katerih tiraža znaša 18.240 izvodov. Napisali so jih domači pisatelji, manjše šte-

vilo pa so napisali tuji pisatelji. V juliju je bilo natisnjenih 142 književnih in umetniških del s tiražo 844.900 knjig. Od teh knjig obsegajo največje število zbrane pripovedke Sime Matvejeviča, Vladimirja Nazorja, Stevana Srečnika, Avgusta Cesarca in tujih pisateljev Jelene Iljine, Valentina Kajtaveja, Viktorja Nekrasova in drugih.

Od strokovnega slovesja je bilo izdanih 120 knjig, katerih tiraža znaša 556.600 izvodov. Največje število knjig iz strokovne literature je bilo natisnjenih iz medicine, gospodarstva in zadržištva.

Dругih knjig, kakor n. pr. učbenikov, zakonov, publikacij in drugih je bilo natisnjenih 87 s tiražo 619.283 knjig.

Glede na republike so založniška podjetja natisnila v LR Srbiji v juliju 71 knjig, v Hrvatski 99 knjig, v Sloveniji 34 knjig, v Bosni in Hercegovini 9, v Makedoniji 6 in v Crni gori 1 knjigo.

HEROJ SOCIALISTIČNEGA DE LA V. S. VINOGRADOV.

Na temeljih Nove Gorice

ENAJST BRIGAD KREPKIH, OD SONCA OPALJENIH MLADCEV IZ VSE DRŽAVE GRADI ZAJETNE STAVBE, MODERNE ODVODNE KANALE, PONOSNE CESTE: IZ TAL DVIGA NOVO, VELIKO MESTO

Tri mesece in pol je, odkar gradijo temelje Nove Gorice. Stala bo med Solkanom in Sempetrom na ravni onkraj Stare gore in Panovca. Tisto nedeljo, ko se je pričelo z gradnjo, so prišli iz bližnje in daljne okolice. Vsem Solkanu je ostalo doma kakih pet ljudi, mi je rekla Fanica, ko sva se pod Sveto goro razgledovali po Novi in stari Gorici. «Solkaniki mizarji so prvi zasidli lopate v zemljo in začrtali prostor, kjer bo stala nova tovarna za predelavo in izdelavo lesa. 10.000 kv. metrov bo obsegala. Najmoderneje stroje bo imela. Moj mož, ki je delal dolgo let v Trstu, pravi, da jih tam ne moremo najti. Solza, ki si je malo poprej utrlila v obeh od spomenu na sina edince, ki je padel, ko je juril na nemške tankke, so se zableskale v soncu kot biserna rosa. Obraz ji je spreletel smehljaj boje, a vendar živo občutene sreče.

Globoko pod nama se je širila cesta, ob kateri raste Nova Gorica. Mladi brigadirji v kratkih hlačkah, z zagorelimi hrbti, ki so polagali globoke na njih robove, čevlji cevi za kanalizacijo, so se zdaj pa zdaj prikazali nanjo. Bil so podobni mladim, ki prihajajo iz skrivnih rovov in znašajo skupaj svoj kovč. Zarja sem se za trenutek v njihovo delo, nato pa znova v Fanikine oči. Plule so preko obeh Goric, stare in nove. Ustavila so se na območju cesti, ki se dotika na dveh straneh glavne mestne ulice. «Saj so ti prane nadejale. V glasu se vili», je nadaljevala. V glasu se je poznalo, da je bila prejnjati trenutek daleč daleč, a da jo stvarnost nenehno vabi v resnično življenje. Tako in nič drugačno bi hotel imeti tudi njen sin Miloš. Ne ustavlja se ob meni, mama, bi ji rekel, delaj za našo svobodno domovino, ker jaz ne morem več. «Obhodna cesta, ki veže Solkan s Sempetrom in po njih Soško dolino s Krasom, je bila zgrajena lanske leto. Z njo smo si pomagali iz najhujše stiske, v katero so nas pahnil z novo mejo, ki nam je presekala vse dovodne žile. Mestoma je prestrta, zato je projektiran predor skozi Panovec in Storo goro. Na solkaniki strani še delajo odkope saj si jih videla, kajne? Kadar koli se vzpnem sem gori in se ozrem na mesto pod seboj, mi zalivi misel, da nekdo ne bo več preko njega tekla bodoča žica. Ob polovici se bosta strnili v eno celoto. Kar je nerazdružno, kar kliče skupaj, ni mogoče za dolgo ločiti. Nova obhodna cesta pa bo urejevala zunanji promet kot v velikih mestih. Grajena je kakor nalas za to».

Bilo je že pozno popoldne. Ne nadomeda sem zahtela vso utrujenost in zahtelo se mi je čimprej domov. Se pogled na Sočo, ki teče mimo obeh Goric, še pogled

na našo bodočo veliko Gorico in spustili sva se v dolino. Najbolj vroče popoldanske ure sem prebila pri mladih graditeljih Nove Gorice. V stari zapuščenih opekarni so si ustvarili celo naselje, kjer najdes vse, od kantine pa do brivca in čevljarja. Trenutno je pod to streho 11 brigad: dve mariborski, prekmurska, poljska, zasavska, novomeška, kranjska, kulška, zagorska, koroška, kajuhova, pa Tomsilčeva in idrijska četa. Z nekaterimi sem se srečala na delu za časa opoldanske izmene. Sežanski mladinec me je kot član glavnega štaba peljal na teren.

Največje delo, ki so ga letos opravile mladinske brigade, je kanalizacija novega mesta. S posnomo, ki ga ni mogel zatajiti, mi je pokazal 3 km in 800 metrov dolgo novo strugo potoka Korina kot glavnega odvodnega kanala. Do dna sem razumela vso njegovo ponos, ko sem sama videla, a kakšnim žarom in neupornim voljo se je letila mladina delo težkega dela. Vzdrževala je zemlja tako vlažna in ilovnata, da je ne spraviš več z

lopate, ko se pripleli nanjo. Brigadirji so rili vanjo z golimi rokami, si podajali kepe kakor opeke in jih metali na samokoln. Samo brezmejna ljubezen lahko premaguje te napore in samo v brezmejni ljubezni postanejo neobčutni, taki, kot jugoslovanska mladina tudi v resnici je. Zdrava, kreпка in vedra. Vse polje in pleše v nji, kakaj ona doživlja polno življenje in polno mladost. Sama se nisem zavedala, kdaj so mi privrele iz prsi solze, ki jih nikakor nisem mogla potegniti, pa naj me je bilo še tako sram pred temi mladimi tovariši. V njih se je mešala grenkoba lastne zatrite mladosti, ki v prilikah, ko smo mi dorasčali, ni mogla najti pravega razmah, z obilicami tistega ponosa, ki je napeljevala Sežanec Branka. Narod, ki ima tako mladino in ki gradi taka dela, ne more drugake kot po poti napredka v socializem. Ne more drugače kot začeti udarce imperialistični fronti.

Moj mladi spremljevalec ni rekel ničesar. Razumel je, da me je prevzelo in zagrabilo, tako kot zagrabila tudi njega vselej, ko se

ozre na ozelenela bregovja Korina in motno vodo v kameniti strugi. Pred enim, dvema mesecema je bilo tam vse razrito, zdaj se na tri četrtine kanala niti ne pozna sledov opravljenih del. «Pravi delavci bi ga nikoli v tem času ne dogradili», je vzdihnil, ko sva bila že na poti, ki drži skozi Panovec na kronbersko stran.

Na kronberski strani se bo morda že to jesen, če bo lepa in sončna, pričela dvigati kmetijska šola. Črnogorska brigada koplje njene temelje. Ne zagledaš jih prej, dokler ne prideš skoraj tik do njih. Brigadirji v njih svoje krampe kaka dva metra globoko v zemljo. Preko vsega poslopja bodo segale kleti, kamor bodo spravljali viniki in vsa druga predelki, ki je v tem delu Gorike še prav posebno obilen. Podzvalila sem se z njimi in stislila roko komandantu. Povedal mi je, da so v njegovi brigadi sami študentje, da je na Goriskem lepo in da se druge počinke vrnejo na gradnjo Nove Gorice.

«Koliko objektov se gradi razen mestnega kombinata in

kmetijske šole», sem vprašala Branka. «Še šest ob glavnih mestnih cestih in stranskih cestah. Tako pojdemo tja. Radoveden sem, kakšen vtis bo nato napravila 42 metrov široka cesta. Pravijo, da take ni nikjer». Z avtom smo zdrknili mimo na tistem mestu, kjer prihaja na obhodno. Premerila sem ceste in stavbišče, ker se po njej še ne more voziti, čeprav je skoraj že gotova. Da bi šla pes, ni bilo časa. Kosilo naju je že davno čakalo in rada bi se bila seznanila z življenjem brigad izven delovnih ur.

Mnogo lepih, predanih ljudi sem srečala v partizanih in tudi pozneje, vendar moram reči, da spada Tigrova mati, ki sem jo tisto popoldne spoznala, med najlepše. Sedeset let ji je. Bila je na otvorenih delih Nove Gorice, pa jo je primahala nekake dne na glavni štab, češ da je prišla na udarniko. Maljna in drobna, kakršna je, se je zasmilila mladim voditeljem. Odsotovali so ji, a ona jih ni hotela poslušati. Vtrajala je pri svojem in ni odnehala, dokler je niso vtahtili v kuhinjo za pomočnike. Čez nekaj dni se je znova zglasila v štabu. «Prišla sem na udarniko», je rekla, «in ne v kuhinjo. Tudi jaz hočem graditi z mladino Nove Gorice. To pot so ustregli njeni želji, a dali so jo v tako brigado, ki je odšla kmalu domov. Zopet se je znašla v kuhinji pri lažjem delu. Branko jo je na mojo željo poklical. Prišla je vsa sončna in nasmejana. «Od kje ste, mamica», sem jo vprašala. «Ali nimate doma nikogar, da je postala brigada vaša družina?» «Iz Loča na Vipavskem sem. Doma imam pet otrok in vsem je dobro. Najstarejši sin je bil prvi partizan in nosi spominško znamenje. Tudi drugega sem silila iz italijanske vojske pa ni hotel. Zahtevala sem zanj podporo od oblasti, a vsa leta se nisem dotaknila niti centesima. Vse sem dala partizanom, da tako vsaj malo poravnam. Kaj pa boste sedaj tu? «Morajo me dati v drugo brigado, ker jaz se nisem opravila dveh mesecev udarniškega kot je za mladince predpisano. Tudi jaz hočem biti še mlada. Če me tale ne bo dal, cin pogledala je na Branko, pojdem na cesto bratstva in edinstva». Branko se ji je prostodušno nasmejal. Ta nasmej je govoril, da bo njena želja le do kraja uslišana. Ko sva se poslovili, je odbrzela tako, kot bi ji res bilo komaj dvajset let.

V urah, ko sem se mudila v brigadnem naselju v stari opekarni, je mladina počivala. Od dveh do štirih je strogo spanje. Po četrti se pričnejo politična in teoretična predavanja, delo v znanstvenih kroških in fizikulturni. Ker nisem prišla s terena točno ob uri obedam, sem zamudila opoldansko radijsko oddajo z lastnim sporedom in v treh jezikih. Med graditelji Nove Gorice je tudi veliko italijanskih delavcev. Vedno se prične krepčenje, ker jih revščina in brezposelnost ženeta iz domovine v Jugoslavijo preko bodoče žice. Govorila sem z njimi. Oni ne verujejo v resoluciji Informacijskega urada, ker imajo pred seboj živo stvarnost. Ta pa jim je najboljši dokaz, da je Jugoslavija na poti socializma. Oni vidijo, kako tepe z njim tudi reakcije njihove lastne dežele.

«Morala bi prisostvovali večer našim knopredstavi, našim narodnim kolom, našim kulturno-prosvetnim festivalom in izletom. Sami je rekel novomeški visokolec, epotem bi šele lahko odnesla s seboj v Trst odsev našega življenja».

Krepko sem mu stislila roko in žal mi je bilo le, da je dan včasih tako kruto kratek.

MARA SAMS

Trgovinske zamenjave med SZ in Finsko

HELSINKI. — Po pogodbi med Finsko in Sovjetsko zvezo je poslednja obiljaba dobavitelj prihodnji jeseni 40 tisoč ton žita v zamenjavo za finske proizvode kot bakrene kable, les, celulozo in papir.

Zaključek seje glavnega sveta svetovne zveze demokratične mladine

VARSAVA. — Glavni svet zveze demokratične mladine je zaključil svojo sejo, ki je trajala 5 dni. Na zadnji plenarni seji so bile sprejete resolucije o nadaljnjem programu dela zveze ter borbe za mir in napredke; o rezultatih mednarodne konference delavne mladine v Varšavi; o vprašanju organizacije mladine v skandinavskih deželah in o drugem svetovnem kongresu demokratične mladine, ki bo leta 1949.

Vatikan v interesu mednarodnega kapitala hujša svoje vernike, ki so sicer dobri državljani svoje države, v brezupen boj in prinasa napetost v mednarodne odnose, namesto da bi delal za mir. Mnogo drugih cerkva — v kolikor se niso prodale svetovnemu kapitalizmu — nastopa proti takemu hazardiranju z verskimi čustvi ljudstva. Najpomembnejša med temi je izjava vseh pravoslavniških cerkva, ki so se letos sešle na manifestacijskem kongresu v Moskvi.

Vendar pa je tudi v sami katoliški cerkvi, zlasti med verniki in nižjo duhovščino mnogo znakov, ki kažejo na nezadovoljstvo zaradi take vatičanske politike.

Češkoslovaško ljudstvo se je že v veliki večini prepračilo, da vlada spoštuje versko svobodo. Spojuje popolno in iskreno svobodo vesti in svobodo verskega prepričanja. Ne more pa dovoliti, da bi se na Češkoslovaškem uveljavila reakcijska vatičanska politika, da bi izrabljali cerkev za zaščito nazadnjaških sil in za zaščito kapitalističnega izkoriščanja delovnega ljudstva.

Zadnja slovenska vasica pod Laškim plazom

V to zanimivo gorsko vasico se lahko prodira od treh strani: Iz Tarčenta, Atina in Humina. To so tri mesteca od železniški progi Videm - Trbiž, vsem, ki štijo na naše orise o Beneški Sloveniji, že poznani kraji.

Iz Tarčenta dospemo tjakaj po glavni cesti ob Teru, toda pri zaselku Nivica, kjer se izliva v Ter pritok Bedroža, moramo slediti tej rečici po stezi, ki jo spremlja do pod vasiče. Nemara bolje pa je, ako nadaljujemo pot do vasiče ter okrenemo tam na levo proti Podbrdu, kamor dospemo v pol ure. Nato dalje po stezah do selišča imenovanega Zgarban, ker leži zaselek na grbi podobnem griču. Nekaj minut dalje je glavna vas, Breg, in kilometer od tu poslednje selišče Mihevcu, laško Molinut, zaradi malega mlina, ki ropota niže spodaj. Od tu vodi kjer steze preko gorskih gorčav in jarkov v Humin, kamor dospemo v treh urah. Iz Humina v Breg se da priti tudi po tej poti, ki pa je zelo utrudljiva in nekoliko nevarna. Lažja je pot iz Humina preko mesteca v zaselek Manjagla, ki je takoj izven Humina proti Zorniku. Predno privedemo do te vasi, okrenemo levo nazaj proti Gorjanom (Montenars), ki so bili, kakor tudi Zornik, slovenski še pred sto leti. Sedaj to ni več sledu o Slovincih,

le starejši ljudje se jih še spominjajo in vedo povedati, da se je v teh krajih nekoč govorilo slovensko. Skupek vasic Gorjani je porazmešen na nekaki gorski planjavi, ki se polagoma uspenja vedno više. Ko zapusti pot zadnje selišče, se vzpenja samotna dalje do prelaza in tam se nam odpre razgled v pravo gorsko pokrajino, na severu zagrajeno z gorskimi sklopi od Campona do Postončiča; v ozadju pa je viden ostri greben Mužaca (1700 m).

Ko je pot dosegla najvišji točko, gre v širokih vijugah nazaj od ozkega potoka in na drugi strani položno navzgor do prej omenjene vasiče, kjer je mlekar. Govore to neko mešano slovenščino. Spadajo pod obično Artin, kakor tudi Gorjani in vsi kraji, ki jih bomo našli, iz Brezgovred. Fratič ima le nekaj hiš; levo, mimo verke sv. Magdalene dosežemo glavno vas Flajpan, kjer imajo šolo in župnišče, krčmo in trgovino. Proti jugu na nizkem porobju sta zadnja dva zaselka s slovenskim prebivalstvom: Zgornje in Spodnje Ovsje. Ako hočemo v Breg, moramo torej kreniti od Fratiča do cerkve, od koder so šele vidne vse tri vasi, le-

žeče na melinastih podnožjih Laminja in Laškega plaza (1615 m). Vas sama je preko 500 m nad morjem. Prave steze od cerkve do potoka Bedroža ni. Ljudje uporabljajo kozje steze, ki se zgubljajo v ograjenih pašnikih in gozdičih. Od cerkve navzdol zaidemo v goščo in spremljamo od žuborečega potoka si le stežka odpiramo pot. Tu je vsakovrstno drevje in grmovje, ki ovira potniku prehod. Cim se izrinemo iz gošče, srečamo redkega domačina in pridemo do kamenitega mostu, je tak, kakor da ga je postavila narava. Voda v kameniti, plitvi strugi je kristalno čista. Bedroža izvira ne daleč od tu pod gorskim sedlom Forador nad Huminom. Z nasprotni strani mostu vodi stopničasta steza v Breg. V dvajsetih minutah dospemo do prvih hiš, ki so zelo ravne in posejane ob strmih pobočju. Vsa tri selišča štejejo kakih štirideset hiš in 190 prebivalcev, ki so vsi Slovinci, govore radi svoje narečje in dobro vedo, h kateri jezikovni skupini spadajo. To prepričanje jim je zlasti utrdila doba osvobodilnih bojev. Vodila jih je tedaj domaća učiteljica in dokaj domačnov se je udeležila borb.

Učiteljico «Tamaro» so Nemci na ovadbo aretirali in odpeljali v Beljak, od koder pa so ji slovenski partizani omogočili pobeg na Kranjsko. Srečno se je vrnila domov ter nadaljevala z izobraževalnim in narodno probujajočim delom, a ker ušla ni hotela, da bi se njena stremljenja izpolnila, je zapustila te kraje in se izselila. Tako so ti ljudje danes prepušteni sami sebi.

Kakor pripovedujejo, se je vas razvila iz prvotnih planinskih koč planšarjev. Poleg planov so ljudje Dorlogi.

Za časa osvobodilnih bojev so prišli prvi slovenski partizani v Breg 8. septembra 1943, in sicer bataljon «Nadžara». Z njimi so bili je polagoma prizidavali hiše in pričeli obdelovati piščo zemljo poleg njih. Pridelki so bili le bori. Pripovedujejo, da se je tu prvi naselil birič iz Buj pod Atinom, ki je pred kakimi 400 leti hodil sem nabirat volke. Oženil se je z domačinko Slovenko, se

velikim naporom, ker si morajo vse pridele in ostalo znositi domov v nahrbtnih koših. Poleg tega opravljajo vsa ta dela ženske in starejši moški, ker gre mladina po svetu za zaslužkom. Zemlja in podnebje najbolj prijata krompirju, fižolu in turšici. Izvzemai redke jablane, slive in osamelega latnika neplemenite trte, sadja skoroda ni. Po največ se da zaslužiti s senom, ki ga prodajajo v Furlanijo.

V vasi je majhna trgovina s krčmo. Vse blago, ki ga ima v zalogi, si morajo znositi sem gor iz Nivice ali iz Tera, kakor rečejo domačini: ena arbota.

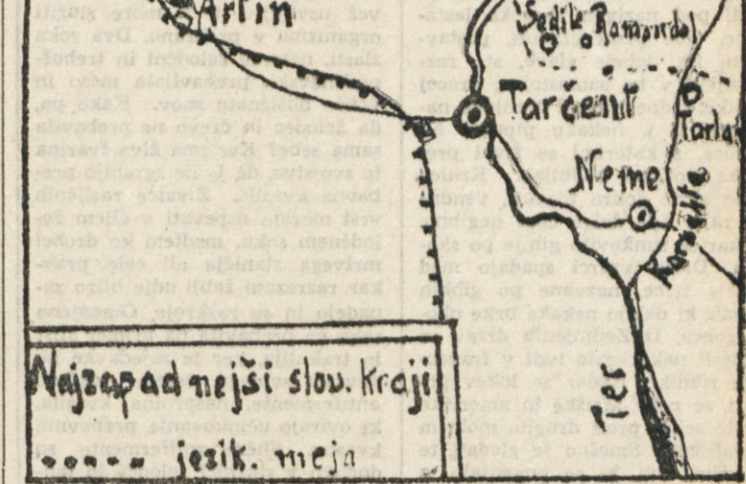
Glede solanske pouke je bilo v začetku manj poskrbljeno. Bila je šola za silo tudi zato, ker so se čim večje branile iti v te kraje. V zadnjem času imajo reden pouk, ki ga obiskuje kakih trideset otrok, seveda v laščini. Vendar govorijo doma dosledno svoje narečje, čeprav je tudi to izmehčano z laško in furlansko primesjo. Ljudje se dobro zavedajo svojega spačenega narečja in se ga pred Slovincem malone stramujejo. Dobro vedo, da je slovenski jezik, pravilno govorjen, lep in izčiščen. Navajam tu kratek primer njihove narečja:

«Naši ljudji (ljudje) no hodijo majši (k majši) tu 'or na svetu Mariju Magdalenu. Prije e hodimo dou na dou 'kvarv ure an pridemo dou na Bedrožo (potok). Za te hodimo na uon (na vrh) pu ure. Puot ne puono (popolnoma) rauna, e revamo (dospemo) nou prouno sudani (znojni) nu trudni. Tle okou zemja ne produkta (pridela) rat (rada) za jesti e mamo djetati pouno, nu souse z rokami nu an s 'arbatom. Rakojamo (naberemo malo panou (turščice) e iahu (graha-fižola) an krompirja. Tle ne živimo ljepo. Pouno judi si maju iti uon nabirat kroh za zrediti kanajee (otroke)».

Puolje z Buohem, pa ljepo hoj-tel».

Tako pravijo, kadar se človeki poslovijo od njih.

Ljudje so dobri, prijazni in gostoljubni. So zelo vztrajni, zdravi in dobro razviti. Prevladuje slovenski tip, kar je opaziti zlasti pri dekletih: svetlolaske, zdrave, rdečkaste obraza s svetlorjavimi pegami izražajo dobrodušnost in odkritost. Otroci

privadil jeziku ter ostal tam in zastupil potomcem svoj primetek: tudi oddelki Rusov, ki so ušli iz nemškega ujetništva. Tem odredom se je priključilo mnogo domačinov.

Prebivalci teh vasic imajo trdo življenje. Pusta, malo rodovitna zemlja zahteva večje negle, strme in ozke poti silijo domačine k

so tipično slovenski. Med po večini krepkimi mladenci je tu in tam najti furlanski tip. Obnašajo se preprosto in dostojno ter ne pljunačajo.

Čim mi bodo prilike dovolile ponovno obisk teh krajev, bom podal daljši oris v jezikoslovnem pogledu ter o segah in navadah v teh zadnjih slovenskih vasicah.

Kolonizacija KONOPLJE

Jugoslavija izvažala znatne količine konoplje, medtem ko mora uvažati bombaž. Da bi se konoplja v večji meri uporabljala v tekstilni industriji, so v pokrajinskem zavodu za kmetijska raziskovanja v Novem Sadu začeli poskuse za kolonizacijo konoplje, ki so prav dobro uspeli. Jugoslovanske konopljarne sedaj predelujejo konopljo izključno na mehanični način, kar je zelo dolgotrajno. Samo proces namakanja in mehčanja konopljenih stebel traja 14 dni inženirju Ludviku Slani pa je v pokrajinskem zavodu za kmetijska raziskovanja uspelo s kemičnimi sredstvi ta proces mehanizirati na komaj tri ure.

Pri tem pa je pridobljeno vlakno mnogo boljše in ima belo barvo. Z nadaljnjimi poizkusi je inž. Slani uspelo ob uporabi bolj razredene kemične raztopine ne samo skrajšati postopek pridobivanja vlakna, temveč tudi predelati konopljenega vlakna v finejši proizvod, ki je podoben bombažu. Tako pridobljena vlakna so snežnobela in fina kakor bombaž, pri tem pa so odpornejša. Preja iz take kolonizirane konoplje lahko v večini primerov nadomesti bombažev prejo. Postopek kolonizacije pa daje vrh tega kot postaršni proizvod celulozo, ki se lahko uporablja za proizvodnjo papirja, kakor tudi umetno gnolijo in druga kemična sredstva.

NA SOVETSKI RIBSKI LADJI V BOLARNIH VODAH

POSPEŠITI NA 5000 IN VEČ METROV V SEKUNDI, KAKOR HITRO
NAJDE ZA RAZŠIRJANJE TRDNEJŠO, ZLASTI KOVINSKO PODLAGO

Po mehki kavčukovi steni napredujejo zvočni valovi celo samo v brzino 28 m na sekundo, ali kako silno se poveča ta tempo, ko jim odpremo pot skozi vodik ali celo skozi morsko vodo! V prvem primeru dosežejo 1270 m v drugem primeru pa 1510 m na sekundo. Se hitreje kakor v plinih

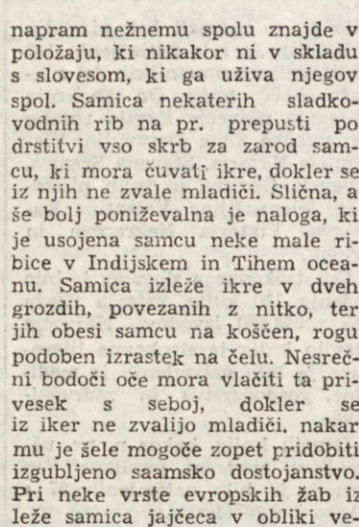
tančno po vzorcu splavov, ki so

Leta 1946, je bila v Dubrovniku ustanovljena ribiška postaja kot državna ustanova, ki raziskuje možnosti za razširjenje ribolovnih področij. Na postaji so proučevali ribolov z različnimi ribiškimi napravami. Posebno pozornost so posvetili napravam za globinski ribolov. Na podlagi teh ugotovitev bodo poslej propagirali in pospeševali racionalizacijo globinskega ribolova.

ki svoje ženine, potem ko so se z njimi okoristile, enostavno pozajtrkujejo, medtem ko jim druge, bolj „človeške“, poverijo delo pestunje

Toda tudi v živalskem kraljestvu niso vsi samci takšni gospodje kot je petelin. Marsikdaj se predstavnik močnega spola v odnosih

muze, se li prečuvano prirođu.
da navadno siromaku vse tj
bavne ceremonije nič ne p
kajo in, če ni dovolj uren, ga
po paritvi kratko mal
pohruba. Da bi se li postavil
robu, revez, ne more mladi, ke
je navzlic temu, da predstavl
močno" spol, napram samici te
lesno mnogo šibkejši. Pri noka
tere vrste pajkih je napram sa
mici pravcat prtilikavec, ker g
samica po velikosti prekaša d
dvajsetkrat. Nekateri naravoslo
ci domnevajo, da je samec takš
prtilikavec izmenda uprav zrati
ga, da se laže izmuzne smrtno
nemu objemu samice. Dejstvo j
samec pri pajkih ne dela čast
"močnemu" spolu. Pomislite, k
ko bi bilo na svetu, ako bi s
Evine hčérke pri odnosih do mo
kih hčérk ravnavi po vzgled
predstavnic "eneznega" spola p
škorpionih in pajkih.

**V dokaz, da so Polinezijo
bržkone naselili Južnoame-
ričani, je drzna odprava na
najpreprostejšem plovilu
prebrodila 4300 milj, klju-
bujoč vsem nevarnostim
Pacifika**

končno pravijski pripravili. Tudi splov preko črni in tok ga je nato gnal proti peščenj obali otoka. Ko so splovarji končno stopili na kopno, se jim je v sencah kosovih palm zazdelo, ko da so prijadrali v zemski raj.

Sto in en dan trajajoče tavanje po oceanu, pri katerem so prepluli preko 4300 milj, se je s tem zaključilo. Domačini, ki so prihiteli s sosednega otoka, so priredili in splovarjem prisrčen sprejem. Kon njihovom prirodu so bile obveščene francoske oblasti, ki so pokreple, da so bili člani odpravljani v Tahiti, kamor so zavlekli tudi njihov splov »Kon-Tiki«, ki so ga potem na krovu tovornega parnika prepeljali na Norveško, kjer je sedaj spravljiven v pomorskem muzeju v Oslu.

OKUSNI GOMOLJ, BREZ KATEREGA SI DANES MALONE NE MOREMO PREDSTAVLJATI DVEH ZAPOREDNIH OBEDOV, SI JE KOMAJ PRIBORIL POT V EVROPO

Pridelovanju se je posvobodil upravljalni predsekod, da spada krompir na poljskim pridelki, kar je bilo tudi res. Ljudje so bili zadovoljni delo krompirja smatrali za težko, stebila in liste, ne pa gomoljev, ki niso strupeni. Vojne v tretjem četrtletju 18. stoletja, ki so bile združene z dobami velikega glada, so pomagale dokončno pospraviti s takimi pridelki. Zanimivo je, da se je Češka najbolj branila pridelovanju in uvažanju krompirja še v dobi po Napoleonu, ki je bil že po vseh civiliziranih deželah med najbolj važnih mljalskim pridelki. Sele okoli 1820 so začeli gojiti na Češkem krompir na veliko in sicer so ga uporabljali predvsem kot krmno

SI DANES MA-
VEH ZAPOREDNIH
POT V EVROPO

BOGUMNI SPLAVARJI PREPUŠCENI USODI SREDI OCEANSKE
SAMOTE

Okoli 600 mil. južnozapadno od katolik Galapagos so bili splov-
varji dvakrat delžni obiska oro-
jaških morskih želv. Ena se je bi-
la v borbi z jato delfinov obrni-
la proti splovu, a se je spet od-
daljila, čim je na njem uzrla ljud-
sko. Skoro vsako jutro so na splo-
vu našli na tucete letetič rib, ki
so ponóči priletele na splov. Na
ta način so splovlarji brez truda
prišli do južine, ki se jo nudile
rib, ocvrte na ribah, ali pečeni
v ribah. Na ribe, so jih po-
bili kot vabo za lov delfinov, ki
so tudi nudili užitno pečenke. Me-
so delfinov so uporabljali tudi ko-
vabo za lov morskih volkov. Le-
to so stalno spremljali splov in
razburkanemu morju so jih splo-
varji lahko videli v strmih ste-

...jer ga, prišavši Južnu Ameriku, na njegovom koncu, pri Santu Cruzu u Argentini otkrili trgovac s sužnj John Hawkins. In sicer se je zgodilo to leta 1562.

Za Evropu je ostalo to otkritje začasno brez posledic. Od južnoameriških gorovij so prinesli papanci krompir, ki so ga imenovali papas, najprej na Pirenejski polotoki. In Španije je prišel nato v Italijo, kjer so ga imenovali Artafiole. Se preden so krompir poznali na Angleskem, je bil v Italiji zelo razširjeno živilo za ljudi in živino. Iz Italije ga je prinesel papeški nuncij v Belgijo, od tam je dobil vsi upravitelji cesarskih vrtov na Dunaju Clusius 1568 dva gomolja. To je bil prvi krompir, ki so ga videli v nemških deželah.

Lanko smatramo, da pred 1600 krompir ni bil splošno živilo na Angleskem. V Belgiji pa si je ljudi osvojili hitreje, kajti po zgodnjih virih vemo, da je bil tam že 1640 splošno jed.

Nemčija je tedaj ječala pod razdiralno nadlogo tridesetletne vojne, nemško poljedelstvo je strahovalo nazadovanje. Jeronim Bauhin ni vedel 1664 o njem nič posebnega povedati razen tega, da ga želijo v botaničnih vrtovih kot nenavadno rastlino. Na nemškem jedilnem listu se takrat sploh ni pojavljali, kvetjemu morda v Avstriji. Kajti Becher je 1662 pripovedal, da se je v

A black and white photograph of a woman in a headscarf and checkered shirt, kneeling and sorting through a large pile of harvested potatoes. A woven basket filled with potatoes is visible to her left.